

Kogukonnalavastuse
„Leevaku kullakaevur“
esietendus Põlvamaal
Leevakul 2023. aasta
juulis. Pildil peategelasi
kehastavad näitlejad
Iris Viru ja Ken Rütel.

Fotod: Terje Atonen

Kultuurihuvilise teejuht Lõuna-Eestisse

Kui pealinn Tallinnas ei asu, tasub olla tähelepanelik – kus ta on ja mis sellega kaasneb! 2024. aastal paikneb pealinn, täpsemalt Euroopa kultuuripealinn Tartus. Kultuurihuvilisele toob see sadu põnevaid sündmusi, sealhulgas mitukümmend Lõuna-Eesti kogukonnasündmust, mille küllastamine rikastab, avardab vaadet, annab uusi kogemusi ja tutvusi.

Lõuna-Eesti kogukonnad, kes aitavad kaasa Euroopa kultuuripealinna näo ja sisu loomisele, on kokku pannud oma kultuurisündmuste kava. Järgnev teejuht aitab kul-

tuurihuvilisel leida endale sobiva kogukonnasündmuse, ent sinne valik on vaid väike osa Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 kogu programmist.

Leevaku kogukonna korraldatud
hoogsat suvelavastust käis
vaatamas 2300 inimest.

Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 põhiprogrammi kuuluv Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm hõlmab ühtekokku 20 projekti mitmekümne väärtuspõhise sündmusega, mitmed neist lausa sündmuste sarjad. Kogukonnaprogrammi raames aset leidvad kultuurisündmused, nagu ka kõik teised Lõuna-Eesti kogukonnasündmused, saavad teoks kohalike aktiivsete inimeste ja kogukondade eestvõttel.

Tänu sellele, et Lõuna-Eesti LEADER-tegevusgrupid tegid kogukondadele ühise üleskutsesse pakkuda välja omapoolseid ideid kultuuripealinna programmi kujundamiseks, laekus 2022. aastal huvitav valik erinevaid ettepanekuid. Sõelale jäid neist kõige tugevamad, mis kutsuvad osalema külastajaid Eestist, Euroopast ja mujalt maailmast.

Väärtuspõhised sündmused

Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi koordinaatori Kristiina Tammetsa sõnul aitavad kogukonnasündmused tutvustada kogu piirkonda just nende väärtuste põhjal, mis on olulised kohalikele inimestele ja kogukondadele. Ühtlasi annab kogu ettevõtmine hoogu kogukondade omavahelisele koostööle ning tugevdab Lõuna-Eesti identiteeti. „Meie siht on olnud algusest peale siinsete kogukondade võimendamine, uute koostöövormide innustamine, noorte ettevõtlikkuse edendamine ja kestliku arengu

toetamine kogu piirkonnas,“ rõhutab Tammets, rääkides kogukonnaprogrammi laiemast eesmärgist, mis seati lisaks põnevate sündmuste korraldamisele.

Kõik avatud taotlusvooru tulemusena välja valitud kogukonnasündmused aitavad esile tõsta Lõuna-Eesti väärtusi ja piirkonna eripära – puhast loodust, mitmekülgset kultuuripärandit, kohalikku toitu ja käsitööd, tervislikku eluviisi, jätkusuutlikke ja innovaatilisi lahendusi ning aktiivseid ja elujõulisi kogukondi.

Kultuur kui ellujäämise kunst

Tartu on Euroopa kultuuripealinn koos Lõuna-Eestiga, mis tähendab, et lausa veerand Eestit saab end nimetada Euroopa kultuurimetropoliiks 2024. Miks see on oluline praegust muutlikku aega arvestades? Kuna Lõuna-Eesti asub erinevate kultuuriruumide puutepunktis, otseselt kahe maailma piiril, on Euroopa kultuuripealinna jõudmine sellesse paika üsna märgilise tähendusega. „Euroopa kultuuripealinna jõudmine Euroopa piirile räägib meie kultuuriruumi elujõulisusest ning võimaldab ühtlasi esile tuua siinse kultuuri mitmekesisust ja unikaalsust,“ kinnitab Kristiina Tammets.

Kultuur väljendab alati ajastule omaseid suundumusi, rõhutab antud ajahetke kitsaskohti ja võimendab narratiive, mis inimeste elu selles aegruumis raamistavad. Kohalik kultuuri-

maastik on kui omalaadne ellujäämise kunstide katel, kus podisevad kogukondadele eluliselt olulised teemad. Nõnda on see ka Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi sündmustega, mis juhatavad huvilise otsesõnu Lõuna-Eesti inimestele oluliste väärtuste keskele, andes Euroopa piiril elavate kogukondade kaasabil Euroopa kultuuripealinnale Tartu 2024 sisuka stardi.

Kogukonnasündmused olidki ühed esimesed, mis 2023. aasta kevadel ja suvel Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 programmi käima lükkasid. Juba toimund ja ees ootavate sündmuste valik on lai ning kirju nagu Lõuna-Eesti kogukondade tikand, mis ilmestab kohalikkultuuri- ja pärimusmaastikku igas linnas ja maakonnas, vallas ja külas. „Kuna kogukonnasündmused leidub igale maitsele ja kõige erinevamate huvidega inimestele, ning sündmuste korralduse taga seisavad kohalikud aktiivsed eestvedajad ja kogukonnad, võib kindlalt öelda, et kõik meie sündmused on omalaadsed pärlid,“ lisab Tammets.

Kogukondade peidetud pärlid

Ühe pärlina väärib esiletõomist kogukonnalavastus „Leevaku kullakaevur“, mis lõppenud suvel Põlvamaal Leevakul kunagise tellisevabrik juures ilmavalgust nägi. Euroopa pikima, 50 m kõrguse saunakorstna jalamil mängitud suvetükk keskendus toonase kohaliku

Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm, mis kuulub Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 põhiprogrammi, kasvas välja 2013. aastal Lõuna-Eesti LEADER-tegevusgruppide käima lükatud kollaste akende projektist „Elu kahe maailma piiril“. Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi viivad ellu Tartumaa Arendusselts, Valgamaa Partnerluskogu, Võrumaa Partnerluskogu ja Piiriveere Liider ning koostööpartneritena loovad kaasa Tartu, Elva, Võru ja Valga linn. Sündmusi toetatakse LEADER-meetmest ning SA Tartu 2024 poolt Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammide eraldatud eelarvest. Kogukonnaprogrammi tegemistesse on partnerina kaasatud teinegi Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 projekt Tartu Maailmaülikool.

Kogukonnasündmused, mis on osaks Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammist:

Jõeretkede sari „Avasta Emajõgi!“, Tartumaa toidusündmuste sari „Tirin“, kogukonnalavastus „Leevaku kullakaevur“, „Seto kostipäivä aastaring“, kogukonnafestival „Mina tean, kust tuleb minu toit“, Tartumaa teemapäevad „Päritud ellujäämiskunstid“, Rõuge projekt „Sanna“, ruumiloomekonverents „Loo või loobu“, „Taliteed Emajõe-Suursoos“, maaliiste maastike jäädvustamise matkasari Otepääl, „Meelterännak looduses“, I Kodavere laalupido, dokumentaalne osaluslavastus „Ellujäämiskunstid. KMOMID“, Seto tantsupidu „Kad’ ah kavvõkö“, Navi küla kogukonnafestival, roosifestival Kaagjärvel, Peipsi Toidu Tänav 175 km, Kagu-Eesti inspiratsioonifestival „Loovus loob lootust!“, „Avastamata Antsla aarded – järved“, linnaruumilavastus „Läbi linna: Valga+Valka“.

Kogukonnalavastuses "Leevaku kullakaevur", mille õnnestumisse andsid oma panuse ligi 60 kohalikku inimest, mängiti elusaks Leevaku kandi ajalugu, kultuur ja poeetiline külamiljö.

Kuhu minna ja mida teha?

Millised Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi kultuurisündmused tasuks kindlasti enda kalendrisse märkida? Siit leiad LEADER-tegevusgruppidega koos korraldatava Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi kultuurisündmuste lühitutvustuse.

Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi kultuurisündmused 2023/2024:

1. Kogukonnalavastus „Leevaku kullakaevur“ (27.07.-6.08.2023)
2. Tartumaa teemapäevad „Päritud ellujäämiskunstid“ (algab 16.09.2023)
3. Rõuge projekt „Sanna!“ (20.-21.10.2023)
4. Ruumilooma konverents „Loo või loobu!“ Valgas (15.11.2023)
5. I Kodavere laalupido (2.06.2024)
6. Seto tantsupidu „Kad´ah kavvõkö“ (29.06.2024)
7. Navi küla kogukonnafestival (7/2024)
8. Roosifestival Kaagjärvel (27.-28.07.2024)
9. Kagu-Eesti inspiratsioonifestival „Loovus loob lootust!“ (8/2024)
10. „Läbi linna: Valga+Valka“ (10/2024)

visionääri Artur Reinomäe otsusele rajada Leevakule kolossaalne tellisevabrik, mille ehitamisest möödus 2023. aastal täpselt 100 aastat.

Kogukonnalavastuses tegid lavastaja Marko Mäesaare juhendamisel professionaalsete näitlejate kõrval kaasa ka harrastajad, Leevaku kogukonna inimesed. Lavastuses, mille õnnestumisse andsid oma panuse ligi 60 kohalikku inimest, mängiti elusaks Leevaku kandi ajalugu, kultuur ja poeetiline külamiljö. Kultuurielamust täiendasid imeline loodus ja kohalik toit, samuti Räpina valla noorte puhkpilliorkester ja pillimehed.

MTÜ Leevakk juhatause liige Kairi Kasearu, kelle suvi möödus peamiselt kogukonnalavastuse korraldamise tähe all, loeb ettevõtmise igati kordaläinuks. Koos peaprooviga mängiti etendust kümme korda ja seda tuli vaatama kokku ligi 2300 inimest, mis ületas korraldajate ootused. „Tahtsime kogukonnaga teha midagi uut ja etenduski andsidki teistmoodi võimaluse jutustada Leevaku kandi kohalugu. Õppisime ühiselt, kuidas käib ühe etenduse tegemine, kuid meie suurem eesmärk oli tugevdada kogukonda ja kohaidentiteeti,“ vaatab Kasearu rahulolevalt tagasi kogu protsessile. „Ka kogukonnale avanes siinne ajalugu uuest vaatenurgast. Inimesed sõidavad nüüd Leevaku korstnast mööda ja vaatavad seda uue pilguga.“

Piiriveere Liidri tegevjuht Endla Mitt peab samuti oluliseks, et Leevaku kogukonnalavas-

tus väljendas väga tabavalt ühe paiga ja sealse kogukonna tegemisi erinevas ajas. Lavastus jutustas tema sõnul universaalse loo ja selle lavale toomise protsess oli oskuslikult läbi mõeldud ning hästi kaasav. „See oli südamega tehtud sellesuvine suursündmus nii kohalikul tasandil kui ka hea näide kaugema kandi kultuurihuvilisele publikule, kuidas Lõuna-Eesti kogukonnad hoiavad oma väärtusi ning loovad ühiselt Euroopa kultuuripealinna Tartu 2024,“ rõõmustab Mitt.

„Eestimaal on igal külal ja paigal oma lugu. Kõik need lood on vaja üles leida ja edasi kanda, et tugevdada kogukonna identiteeti – äratundmist mineviku, oleviku ja tuleviku vahel,“ on Kairi Kasearu veendunud. Julgustuseks teistele kogukondadele ütleb ta kogukonnalavastuse korraldamisele tuginedes, et sellist asja tasub ette võtta küll, samas rõhutab kõikide kogukonnaliikmete kaasamise tähtsust. „Inimesed koonduvad ühise eesmärgi nimel ja seeläbi on võimalik kogukonda kokku tuua. Kõiki inimesi saab kaasata – tuleb lihtsalt leida igaühele sobiv roll. Nii saab ära kasutada ka kogukonnas peituvad varjatud ressursid.“ Ta lisab, et Leevaku kogukond kaalub etendust korrata ka 2024. aasta suvel.

Lõuna-Eesti kogukonnasündmuste valik on lai ja mõeldud väga erinevale publikule.

Rohkem infot aadressil

www.visitsouthestonia.com/tartu-2024/

Vahur Veerojaja Eda Veeroja

Rõuge projekt „Sanna!“ (20.-21.10.2023)

Rõuge valla saunapered avavad oktoobris kõigile huvilistele oma kodusaanade ukсед. Oktoobris köetakse Rõuge kandi kuplite ja järvesilmade vahel kuumaks ligi poolsada eriilmelist sauna – saunarõõmu kogemiseks koos pererahvaga, töötubadeks, saunakraami müügiks, samuti kohaliku saunapärimuse ja eluviisiga tutvumiseks. Korraldaja Rõuge vallavalitsus.

Elisabeth Tõnisson ja Lea Vutt

Ruumilooma konverents „Loo või loobu!“ Valgas (15.11.2023)

Valgas peetav ruumilooma konverents kutsus mõtestama kohaloomet pärandi ja kultuuri kaudu. Visiooni-sündmusel otsitakse üheskoos vastuseid: kuidas luua enda ümber väärtuslikku ruumi, milline on kogukonna roll kohaloomes, kas kultuur ja kunst on paigaidentiteedi alustalad? Konverentsi eel toimuvad Valga linna ajaloolisest nimest Walk inspireeritud workshop'id, teematoad ja arutelud, mis avavad Lõuna-Eesti väike-linnade ruumilist ja arhitektuurilist olemust. Korraldaja Valga vallavalitsus.

Mikk Kirikal ja Ergo-Hart Västriku

I Kodavere laalupido (2.06.2024)

Väikesel Pala laululaval tehakse Euroopa kultuuripealinna aastal põliskeelte hoidmise ajalugu! 2. juunil 2024 leiab aset I Kodavere laalupido, mis algab väikesest, aga väga olulisest sädemest – kodaverelased paotavad õige väheke kihelkonna aardelaegast ning lasevad kõlada oma salakeelel, kodavere kiälel. Kodavere laalupido on laulu- ja rahvapidu, kus kõik laulud kõlavad Kodavere murrakus. Korraldaja Kodavere Pärimuskeskus.

Evelin Leima ja Maarja Saaarinen

Seto tantsupidu „Kad`ah kavvõkö“ (29.06.2024)

Kaunid rahvarõivad ja koosloomise rõõm – setod, võrokesed, mulgid, kihnlased Eestist ning suitid Lätist kogunevad 2024. aasta kesksuvel Setomaale Värska talumuuseumi kopliaeda, et esitleda tantsu keeles oma kultuuriruumi rikkusi. Seto tantsupidu „Kad`ah kavvõkö“ on järjelt III setode pärimustantsu pidu, mis kaasab tantsurahvast teistestki elavatest pärimuskultuuri piirkondadest. Korraldaja Setomaa Kultuurikeskus.

Madis Meister ja Eleriin Seim

Kagu-Eesti inspiratsioonifestival „Loovus loob lootust!“ (8/2024)

Sul läheb silm särama, kui juttu tuleb loovusest, loomingust, loomeettevõtlusest? Siis oled õiges kohas, tulles 2024. aasta augustis Võrru Kagu-Eesti kultuuri- ja inspiratsioonifestivalile „Loovus loob lootust“. Loomeinimesed ja teisedki huvilised kogunevad, et anda üheskoos hoogu Lõuna-Eesti loomahva tegemistele. Märksõnaks hoogsad arutelud, ägedad töötoad, mõnus muusika. Korraldaja MTÜ Võru Loomeselts.

Foto: Helena Sammelsco

Jaanika Tammearu ja Merili Viks

Linnaruumilavastus „Läbi linna: Valga+Valka“ (10/2024)

Linnaruumilavastus „Läbi linna“ liikus läbi Euroopa kultuuripealinna Tartu kireva aguli, eesmärgiga jõuda 2024. aasta oktoobris Eesti lõunapiirile. Läti rakendusteatri eksperdid ühendasid jõud sinise loomingulise tiimiga, et jutustada kohalike kaasava linnaruumilavastusega „Läbi linna: Valga+Valka“ nii mõlema linna kui ka linnaelanike lugusid. Publiku ülesandeks jääb vaid valida ilmaoludele vastav riietus ja tulla seiklema koos artistidega, et osa saada kaksiklinna omanäolisusest. Korraldaja MTÜ ProTheMus.

Maiki Park ja Mirelle Vetemäe

Navi küla kogukonnafestival (7/2024)

Navi küla Võrumaal ootab 2024. aasta juulis nii omakandi inimesi kui ka külalisi kogukonnafestivalile. Ühised mälu talletamise talgud, aruteluseminar, kultuurilooline rännak, noorteala, tihe kultuurikava – kõik see võimaldab sukelduda kohaliku paigapärimusse ning osaleda ka ühise taiese loomises koos Navi päritolu kunstniku Navitrollaga. Korraldaja MTÜ Navi Külaselts.

Keidi Russak, Maritta Pillaroo, Mikk-Marken Jaanimets ja Riin Margus

Roosifestival Kaagjärvel (27.-28.07.2024)

Kaagjärve mõisas Valgemaal peetakse juuli lõpus Roosifestival – stiilne kogupereüritus, millele annavad näo ja hinge kaunis muusika, tantsuetendused ning huvitavad töötoad. Roosifestivaliga ühendab Kaagjärve mõisapere oma unikaalse roosiaia ja kultuuri, esitledes tõusvaid tähti ning peidetud talente. Festivalialal toimub Eesti-Läti gurmee- ja roosilaat, kus pakuvad oma kaupa kohaliku toidu, käsitöö ja roosiistikutega tootjad. Korraldaja sihtasutus Kawershofi Mõis.

Gerli Auväär ja Kairi Kasearu

Kogukonnalavastus „Leevaku kullakaevur“ (27.07.-6.08.2023)

Kus asub Euroopa pikim, 50 m kõrgune saunakorsten? Vastuse andis suveetendus „Leevaku kullakaevur“, mis kõneles pöörastest ideedest, põlvkondade suhetest, õnnestumistest ja läbikukkumistest täpselt sajandi eest täpselt samas kohas Leevakul. Lugu keskendus toonase kohaliku visionääri Artur Reinomäe otsusele rajada Leevakule kolossaalne tellisevabrik, mille ehitamisest möödus tänava 100 aastat. Korraldaja MTÜ Leevakk.

Eneli Kaasik ja Kalvo Kaasik

Tartumaa teemapäevad „Päritud ellujäämiskunstid“ (algab 16.09.2023)

Esivanematelt päritud tarkusi saab meelde tuletada Tartumaa teemapäevadel „Päritud ellujäämiskunstid“, mis võtavad fookusesse omakandi rahva iidset teadmised, oskused ja traditsioonid. Septembrist maini vältav sündmuste sari kutsub nelja erinevasse paika Vooremaal, et koos kohalike meistritega õppida ammuseid viise iseenda ja eluga toimetulekuks. Korraldaja MTÜ Loomemõis.